

बुढीगंगा राजपत्र

बुढीगंगा नगरपालिकाद्वारा प्रकाशित

खण्ड ५ संख्या ३ मिति २०७८ असार २१ गते

भाग १

बुढीगंगा नगरपालिकाको सूचना

सुदूरपश्चिम प्रदेशको स्थानीय तहको कानून निर्माण प्रक्रिया ऐन, २०७५ को दफा २४ को उपदफा (५) बमोजिम बमोजिम सर्वसाधारण जनताको जानकारीका लागि यो ऐन प्रकाशन गरिएको छ;

संवत् २०७८ को ऐन नं ३

पूर्वाधार ब्यवस्थापन ऐन, २०७८

प्रस्तावना: नगरपालिकाको क्षेत्र भित्र पूर्वाधार संरचनाको निर्माण, सञ्चालन तथा व्यवस्थापन गरी स्थानीय जनतालाई पूर्वाधार सेवा उपलब्ध गराउनको लागि आवश्यक कानुनी व्यवस्था गर्न वाञ्छनीय भएकोले,

नेपालको संविधानको धारा २२६ बुढीगंगा नगर सभाले यो ऐन बनाएको छ।

परिच्छेद - १

प्रारम्भिक

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ: (१) यस ऐनको नाम “पूर्वाधार व्यवस्थापन ऐन, २०७८” रहेको छ।

(२) यो ऐन नगरपालिकाको राजपत्रमा प्रकाशन भएपश्चात तुरुन्त प्रारम्भ हुनेछ।

२. परिभाषा: विषय वा प्रसँगले अर्को अर्थ नलागेमा यस ऐनमा,-

(क) “अमानत” भन्नाले ठेकामा नलगाई नगरपालिका आफैले सिधै सम्पन्न गर्ने निर्माण कार्य वा सेवा सम्बन्धी कार्य सम्झनु पर्छ।

(ख) “उपभोक्ता संस्था” भन्नाले पूर्वाधार सेवाबाट लाभ प्राप्त गर्ने समूह वा सामूदायिक संस्थालाई सम्झनु पर्दछ।

(ग) “कार्यपालिका” भन्नाले नगर कार्यपालिका सम्झनुपर्छ।

- (घ) “नगरपालिका” भन्नाले संविधान बमोजिम स्थापना भएको नगरपालिका सम्झनुपर्छ।
- (ङ) “जलस्रोत” भन्नाले नगरपालिका क्षेत्र भित्रको भू-सतहमा वा भूमिगत वा अन्य जुनसुकै अवस्थामा रहेको पानी सम्झनुपर्छ।
- (च) “तोकिएको वा तोकिए बमोजिम” भन्नाले यस ऐन बमोजिम बनेको नियमावलीमा तोकिएको वा तोकिए बमोजिम सम्झनु पर्छ।
- (छ) “पुर्वाधार” भन्नाले अनुसूची-१ मा उल्लेखित संरचना सम्झनु पर्छ।

परिच्छेद -२

स्थानीय सडक तथा यातायात व्यवस्थापन

३. स्थानीय सडकहरूको बर्गिकरण: (१) नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्र भित्र सडक बिस्तार गरी यातायात सुविधा उपलब्ध गराउनका लागि आवश्यकता अनुसार

सडकहरुको बर्गिकरण र बृहत्तर सडक सञ्जाल गूरुयोजना तयार गर्नेछ।

(२) नगरपालिका स्तरमा मूख्यतः निम्नानुसारका सडकहरु रहनेछन्:

(क) नगर सडक: नगरपालिकाको मध्य र महत्वपूर्ण स्थानमा रहेको सडक पालिका सडकको रूपमा बर्गिकरण गरिनेछ। यस्ता सडकको चौडाई न्यूनतम् छ मिटर हुनु पर्नेछ।

(ख) वस्ती सडक: नगरपालिकाका वस्तीहरुमा यातायातको पहुँचका लागि बनाइएका सडकहरुलाई ग्रामिण सडकको रूपमा बर्गिकरण गरिनेछ। यस्ता सडकहरु चार देखि पाँच मिटरसम्म चौडा हुनेछन्।

(ग) कृषि सडक: नगरपालिका भित्रका मुख्य मुख्य कृषि उत्पादन क्षेत्र र वजारलाई जोड्ने सडकहरु यस अन्तर्गत

पर्दछन्। यसको न्यूनतम् चौडाई ४ मिटर हुनुपर्दछ।

(घ) घोडेटो मुल बाटो: मानिस र पशु चौपाया मात्र हिड्ने १ भन्दा वढी गाउँ वस्ती जोडने बाटोलाई घोडेटो मुल बाटो को रूपमा वर्गिकरण गरिने छ। यसको न्यूनतम चौडाई २ मिटरको हुनेछ।

(ङ) गोरेटो बाटो: मानिस र चौपाया हिड्ने वस्तीबाट घोडेटो मुलबाटो वा वस्ती सडक सम्म जोडिने अधिकतम १ किमी लम्बाईका सडकलाई गोरेटो बाटो भनिन्छ। यसको चौडाई न्यूनतम् ३ फिटको हुनेछ।

(३) प्रत्येक स्थानीय सडकहरूको घुम्ति तथा मोडहरूमा ठूला सवारीहरूको आवागमन समेत मध्यनजर गरी निर्धारित चौडाई भन्दा ४० प्रतिशत वढी हुने गरी निर्माण गर्नुपर्दछ।

४. मापदण्ड निर्धारण गर्ने: (१) नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्र भित्र निर्माण हुने सडकहरूमा यातायात सुविधा सञ्चालनको मापदण्ड तोक्न सक्नेछ।

(२) नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्र भित्र भएका सडकले वहन गर्न सक्ने वजन र आकारको हद तोकी त्यस्ता सडकमा त्यसरी तोकिएको हद भन्दा बढीको सवारी चलाउन नपाउने गरी निषेध गर्न सक्नेछ।

५. स्वीकृति नलिई संरचना निर्माण गर्न नपाइने: (१) यस ऐनको दफा ३ बमोजिमका सडक र सडकका अधिकार क्षेत्र भित्र कसैले सम्बन्धित अधिकारीको स्वीकृति विना कुनै प्रकारका संरचना निर्माण गर्न वा व्यवसाय सञ्चालन गरेमा यस ऐन बमोजिम त्यस्ता संरचना भत्काउने अधिकार नगरपालिकालाई हुनेछ।

(२) कसैलाई कुनै कामको निमित्त सार्वजनिक सडक वा सडक सीमा खन्नु वा भत्काउनु परेमा नगरपालिकाको कार्यालयमा भत्काउनु पर्ने कारण सहित निवेदन दिनु पर्दछ। यसरी प्राप्त निवेदन बमोजिम खन्नु भत्काउनु पर्ने नपर्ने जाँच बुझ गरी खन्दा भत्काउँदा लाग्ने अनुमानित रकम सम्बन्धित सरोकारवालाबाट धरौटी लिएर मात्र नगरपालिकाले स्वीकृति प्रदान गर्न सक्नेछ।

(३) पहिले देखि चलि आएको कुनै सडकको विस्तार गर्न दायौं बायाँ थप जग्गा लिनु परेमा सम्बन्धित जग्गाधनीको सहमति लिनु पर्नेछ।

(४) उपदफा (३) बमोजिम जग्गाधनीको सहमति प्राप्त नभएमा नगरपालिकाले प्रचलित सरकारी दररेट अनुसारको क्षतिपूर्ति दिई सडक विस्तारका लागि थप जग्गा अधिग्रहण गर्न सक्नेछ।

६. सडकको आवागमनमा बाधा पुर्याउने नहुने: (१) कसैले सार्वजनिक सडकमा कुनै माल वस्तु छोडेको, राखेको वा फालेको कारणबाट त्यस्तो सडकको आवागमनलाई कुनै किसिमले बाधा पुर्याएको भए त्यस्तो माल वस्तु हटाउनको निमित्त सरोकारवाला व्यक्तिको नाउँमा नगरपालिकाले आदेश जारी गर्न सक्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम जारी भएको आदेशको अवधिभित्र नहटाएको वा धनी पत्ता नलागेको माल वस्तुलाई सडकको छेउ लगाई राख्न वा आफना कब्जामा राख्ने गरी अन्यत्र लैजान समेत सक्नेछ।

परिच्छेद -३

जलस्रोतहरूको संरक्षण र उपयोग

७. जलस्रोतको उपयोग: (१) नगरपालिका भित्र रहेका भूमिगत वा सतही जलस्रोतको अनधिकृत प्रयोगलाई निषेध गरी सो को संरक्षण गर्ने दायित्व नगरपालिकाको हुनेछ।

(२) जलस्रोतको उपयोग गर्दा देहाय बमोजिमका उपयोगका लागि प्राथमिकता दिइने छ:

- (क) खानेपानी र घरायसी प्रयोजन
- (ख) पशुपालन तथा मत्स्यपालन
- (ग) सिंचाइ
- (घ) पर्यावरण, जलचर बन्धजन्तु उद्योग
- (ङ) जलविद्युत
- (च) खानी तथा औद्योगिक उपयोग
- (छ) जलयातायात
- (ज) धार्मिक साँस्कृतिक प्रयोजन
- (झ) आमोद प्रमोद तथा पर्यटन

(३) नगरपालिका क्षेत्रभित्र रहेका पानीको मुहान वा श्रोतको समूचित उपयोग गर्ने अधिकार नगरपालिकालाई हुनेछ।

(४) यस दफा बमोजिम जलस्रोतको उपयोग गर्दा मुहान सम्बन्धी कुनै किसिमको विवाद भएमा त्यस्तो विवादको निर्णय नगरपालिकाले गर्नेछ।

८. अनुमति लिनु पर्ने: (१) यस ऐन बमोजिम अनुमति नलिई कसैले पनि व्यक्तिगत प्रयोजनको लागि बाहेक निम्नानुसार जलस्रोतको उपयोग गर्ने छैनः

(क) सार्वजनिक वा समूहगत रूपमा खानेपानी वा अन्य घरेलु प्रयोजनको लागि उपयोग गर्न,

(ख) सामूहिक रूपमा जग्गाको सिंचाई गर्न,

(ग) व्यवसायिक वा व्यापारिक प्रयोजनको लागि प्रयोग गर्न,

(घ) जलक्रिडा जस्ता मनोरञ्जनात्मक क्रियाकलाप सञ्चालन गर्न,

(ङ) व्यवसायिक रूपमा माईक्रो हाईड्रो, पानी घट्ट सञ्चालन गर्ने, र

(च) तोकिए बमोजिमको अन्य आवश्यक कार्य गर्न।

(२) जलस्रोतको सामूहिक लाभ, व्यवसायीक प्रयोग वा उपदफा (१) मा उल्लेख गरिए बमोजिमका क्रियाकलाप गर्न नगरपालिकाको अनुमति लिनु पर्नेछ।

(३) सो सम्बन्धी प्रयोजनका लागि आवश्यक परेमा सामुदायिक उपयोगका लागि उपभोक्ता संस्था मार्फत र ब्यवसायीक उपयोगका लागि दर्तावाला कम्पनीले नगरपालिका समक्ष सम्पूर्ण विवरण खुलाई निवेदन दिनु पर्नेछ।

(४) उपदफा (१) मा जेसुकै लेखिएको भएतापनि नेपाल सरकारको जलस्रोतको उपयोगको राष्ट्रिय प्राथमिकता आयोजना सञ्चालन गर्न यस ऐनले बाधा पुर्याउने छैन।

(५) यस दफा बमोजिम जलस्रोतको खानेपानी प्रयोजनका लागि नगरपालिकाको खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता सम्बन्धी ऐन बमोजिम र अन्य प्रयोजनका लागि यसै ऐन अन्तर्गत तोकिए बमोजिमको प्रक्रिया पुरा गरी अनुमति लिनु पर्नेछ।

९. जलस्रोतको सामुदायिक लाभ व्यवस्थापन: (१) नगरपालिका क्षेत्र भित्र सिँचाई, पानी घट्ट, लघु जलविद्युत र ताल पोखरीको लागि जलस्रोत उपयोग गर्न परेमा सम्बन्धित क्षेत्रका उपभोक्ताहरु मिली जल

उलभोक्ता संस्थाको गठन गरेर सो माफत अनुमति लिएर मात्र निर्माण र सञ्चालन गर्नुपर्नेछ।

(२) यस ऐन तर्जुमा हुनु अघि नै संस्थागत रूपमा कुनै समूह वा संस्थाले उपयोग गरी आएको जलस्रोतलाई यो ऐन तर्जुमा भएको ६ महिना भित्र नगरपालिकामा दर्ता गराउनु पर्दछ।

(३) यस दफा बमोजिमको लागि गठन हुने उपभोक्ता संस्थामा ९ देखि १५ जना सदस्यहरू रहन सक्नेछन्। उपभोक्ता संस्थामा ३३ प्रतिशत महिला प्रतिनिधित्व हुनु पर्दछ।

१०. जल उपभोक्ता संस्थाको गठन: (१) यसरी गठन गर्न चाहने समूहले देहायको विवरणहरू सहित नगरपालिकाको जलस्रोत र वातावरण हेर्ने शाखा समक्ष निवेदन दिनुपर्दछ:

- (क) उपभोक्ता संस्थाको विधान,
- (ख) मुहान दर्ता भईसकेको भए, दर्ताको प्रमाण र नभएको भए श्रोतको विवरण,
- (ग) सेवा क्षेत्र र लाभान्वित जनसंख्या,

(घ) परियोजना विकासका लागि आवश्यक बजेट र प्राप्त हुने श्रोत र

(ङ) परियोजनाबाट पर्न सक्ने सामाजिक, वातावरणीय प्रभाव ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम पेश भएको निवेदन उपर छलफल र जाँचबुझ गरी नगरपालिकाले उपभोक्ता संस्था दर्ता गर्नेछ ।

(३) उपभोक्ता संस्था अभिछिन्न उत्तराधिकारवाला संस्था हुनेछ । एक पटक छानिएको संस्थाको कार्य समितिको अवधी ३ वर्षको हुनेछ । अर्को पटकको लागि तीन वर्षे म्याद सकिनु पन्ध्र दिन अगावै उपभोक्ताहरूबाट नयाँ कार्य समितिको चयन गर्नुपर्नेछ ।

(४) संस्थाको कार्य सञ्चालन प्रक्रिया र विधि विधानमा तोकिए बमोजिम हुनेछ । यस संस्थाले वार्षिक लेखा परीक्षण र तिर्नुपर्ने कर फछ्यौट गर्नुपर्नेछ ।

(५) यसरी तोकिए बमोजिम विधि प्रक्रिया अवलम्बन नगरेमा नगरपालिकाले उपभोक्ता संस्थाको दर्ता रद्द समेत गर्न सक्नेछ ।

परिच्छेद -४

भवन निर्माण तथा शहरी विकास सम्बन्धी कार्यहरू

११. स्वीकृति नलिई निर्माण तथा विकास गर्न नहुने: (१) नगरपालिका क्षेत्र भित्र व्यवस्थित, सुरक्षित र योजनाबद्ध विकासका लागि कसैले पनि नगरपालिकाबाट स्वीकृति नलिई कुनै नयाँ भवन बनाउने, पुरानो भवन भत्काई पुनः निर्माण गर्ने, तला थप गर्ने, मोहोडा फेर्ने वा साविकको भवनमा झ्याल, ढोका, बार्दली, कौशी, दलान आदि थपघट गरी बनाउने वा सोसँग सम्बन्धित गर्नु गराउनु हुदैन।

(२) उपदफा (१) को प्रयोजनको लागि नगरपालिकाले भवन निर्माण सम्बन्धी कार्यविधि, निर्देशिका र मापदण्ड तयार गर्नेछ।

१२. भवनको दर्ता: नगरपालिका भित्र निर्माण भएका सम्पूर्ण भवन तथा संरचनाहरूको तोकिए बमोजिम दर्ता गराई अभिलेख तयार गरिनेछ।

१३. भवनको डिजाइन तथा नक्सा स्वीकृति सम्बन्धी व्यवस्था: (१) नगरपालिका क्षेत्रभित्र पक्कि भवन आरसिसी स्ट्रक्चर निर्माण गर्न चाहने व्यक्ति, संस्था वा सरकारी निकायले भवन निर्माण गर्न प्रचलित कानुन र भवन निर्माण मापदण्ड बमोजिम स्वीकृतिको लागि

नगरपालिका समक्ष दरखास्त दिँदा नक्सा साथ डिजाइन समेत पेश गर्नु पर्नेछ।

(२) आवासीय भवनको हकमा २५० बर्ग मिटर सम्मको भवन बनाउंदा ३० प्रतिशत खाली जग्गा छोड्नु पर्दछ। सरकारी, अर्ध सरकारी तथा व्यापारिक भवन निर्माण गर्दा ५० प्रतिशत खाली स्थान छोड्नु पर्दछ।

(३) सडक छेउ भवन निर्माण गर्दा सडक किनाराबाट न्यूनतम् ५ फिट सेटव्याक छोड्नु पर्दछ।

१४. बस्ती विकासको लागि अनुमति दिने: नगरपालिकाले गरेको जग्गाको वर्गिकरण अन्तर्गत आवासीय क्षेत्रमा कुनै व्यक्ति समूदायले जग्गालाई घडेरी प्रयोजनको लागि विकास गर्ने वा यसरी विकास गरी बिक्रि गर्ने प्रयोजनबाट बस्ती विकास परियोजना सञ्चालन गर्न चाहेमा बस्ती विकासको कार्ययोजना सहित अनुमतिको लागि नगरपालिकामा निवेदन दिनु पर्नेछ।

परिच्छेद -५

पूर्वाधार आयोजना निर्माण, सञ्चालन तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी

व्यवस्था

१५. पूर्वाधार आयोजना तर्जुमा: (१) स्थानीयस्तरमा पूर्वाधार निर्माण, सञ्चालन र मर्मत सम्बन्धी योजना, आयोजना,

परियोजना तथा कार्यक्रमहरूको विकासका लागि योजना तर्जुमा गरी नगर सभाबाट पारित गर्नु पर्नेछ।

(२) पूर्वाधार योजना तर्जुमा क्रममा देहाय बमोजिम उल्लेख गरी आयोजनाको विवरण तयार गर्नु पर्नेछ:-

- (क) आयोजनाको लक्ष्य,
- (ख) आयोजनाबाट फाईदा पाउने जनताको संख्या र फाईदाको किसिम,
- (ग) आयोजना सम्पन्न गर्दा लाग्न सक्ने खर्च र श्रोत,
- (घ) उपभोक्ताहरूबाट प्राप्त हुन सक्ने नगद, वस्तुगत श्रम र त्यस्तै अन्य योगदान,
- (ङ) उठ्न सक्ने सेवा शुल्क वा मर्मत सम्भार खर्च, र
- (च) निर्माण, सञ्चालन तथा व्यवस्थापनका स्वरूप।

१६. लागत अनुमान तयार गर्नुपर्ने: (१) नगरपालिकाले जुनसुकै सार्वजनिक निर्माण, मर्मत वा सुधार कार्यको लागि बजेट विनियोजन गर्नु पूर्व प्राविधिक अध्ययन सर्भेक्षण गराई लागत अनुमान तयार गर्नु पर्नेछ।

(२) कुनै पनि निर्माण तथा मर्मत सम्भार कार्यको लागत अनुमान नगरपालिकाको प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतबाट स्वीकृत गराएर मात्र निर्माण कार्य अघि बढाउनु पर्नेछ।

१७. पूर्वाधार आयोजना निर्माण, सञ्चालन तथा व्यवस्थापन: नगरपालिका भित्र निर्माण तथा व्यवस्थापन गर्नु पर्ने पूर्वाधारहरूको निर्माण, सञ्चालन तथा व्यवस्थापनका लागि प्रचलित सार्वजनिक खरिद सम्बन्धी कानूनले तोकेको प्रक्रियाहरू अवलम्बन गरिनेछ।

१८. स्थानीय निर्माण व्यवसायी दर्ता गर्ने: (१) नगरपालिका ले साठी लाख रूपैयाँ सम्मको पूर्वाधार निर्माण वा मर्मत सम्बन्धी कार्य गर्ने प्रयोजनका लागि नगरपालिका भित्र रहेका योग्यता पुगेका समूह वा व्यक्तिलाई स्थानीय निर्माण व्यवसायीको रूपमा दर्ता गर्न सक्नेछ।

(२) उपरोक्त स्थानीय निर्माण व्यवसायी हुन ईच्छुक समूह वा व्यक्तिले व्यवसाय दर्ता गर्ने प्रयोजनको लागि यस ऐन बमोजिम नगरपालिका कार्यालयमा आवेदन दिनु पर्नेछ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम उपयुक्त देखिएका समूह वा व्यक्तिलाई सम्बन्धित नगरपालिकामा निर्माण

कार्य गर्ने ईजाजत सहितको ब्यवसाय दर्ताको प्रमाणपत्र प्रदान गर्ने छ।

(४) उपदफा (२) बमोजिम दिइएको निर्माण ब्यवसाय दर्ताको अभिलेख अघावधिक गराई राख्नु पर्नेछ।

(५) उपदफा (३) बमोजिम का स्थानीय निर्माण व्यवसायीहरूले आफ्नो दर्ता प्रमाणपत्रको हरेक आर्थिक वर्षको पहिलो तीन महिना भित्र नवीकरण गराउनु पर्दछ।

(६) स्थानीय निर्माण व्यवसायी हुन देहायको योग्यता हुनुपर्नेछ:

(क) न्यूनतम् रु. दुई लाख सम्मको चालू पूँजी देखाई नगरपालिकामा ब्यवसाय दर्ता भएको,

(ख) ब्यक्ति वा ब्यवसायको नाममा गत आर्थिक वर्षमा न्यूनतम् रु. पाँच लाख सम्म बैंकीड कारोबार गरेको, र

(ग) आफ्नो वा एकाघरको स्वामित्वमा रु. तीन लाख

सम्मको निर्माण उपकरण चालू
हालतमा रहेको।

१९. स्थानीय निर्माण व्यवसायीबाट पूर्वाधार निर्माण गराइने:

(१) नगरपालिकाले स्थानीय निर्माण व्यवसायीहरू मार्फत रु. साठी लाख सम्मको काम गराउन सक्नेछ।

(२) उपदफा (१) को प्रयोजनको लागि आपसी प्रतिस्पर्धाका आधारमा छनोट गर्न सक्नेछ।

(३) नगरपालिकामा दर्ता भएका व्यवसायीहरू मध्येबाट निर्माण कार्यका लागि देहायको ब्यवस्था हुनेछः

(क) रित पूर्वक नगरपालिकाको संक्षिप्त सूचीमा सूचिकृत व्यवसायीहरू मध्ये बाट पन्ध्र दिनको सूचना दिई प्रस्ताव माग गर्न सकिने,

(ख) प्रस्ताव माग गर्दा सम्बन्धित काम वा सेवाको प्रकृति, परिमाण, लागने रकम र अन्य आवश्यक कुराहरू खुलाउनु पर्ने,

(ग) न्यूनतम् कवोल गर्ने
ब्यवसायीलाई आवेदनको म्याद
समाप्त भएको सात दिनभित्र
सम्झौताका लागि आब्हान गर्ने,
र

(घ) छानिएका ब्यवसायीले कवोल
रकमको पन्ध्र प्रतिशत बैंक
ग्यारेन्टी सहित सम्झौताका
लागि आउनु पर्ने।

(४) स्थानीय निर्माण व्यवसायीले पाएको काम
आफैले सम्पन्न गर्नु पर्नेछ र कुनै अन्य निर्माण
व्यवसायीसँग उपकरण गर्न सकिने छैन। कुनै
कारणवश आफैले समयमा सो काम सम्पन्न गर्न
नसक्ने भएमा सो कुराको सूचना नगरपालिकालाई दिनु
पर्नेछ। त्यसरी सूचना प्राप्त भएमा नगरपालिकाले सो
सम्बन्धमा जाँच गरी सो सम्झौता तोडी बाँकी काम
नियमानुसार गराउनु पर्दछ।

(५) स्थानीय निर्माण व्यवसायीले सम्पन्न
गरेको प्रत्येक सार्वजनिक निर्माण कार्यको विवरण
त्यस्तो कार्य सम्पन्न गरेको प्रमाणपत्र प्राप्त गरेको
मितिले पैंतीस दिनभित्र नगरपालिकामा पेश गर्नु
पर्दछ।

२०. पूर्वाधार मर्मत संभार कोष: (१) नगरपालिका भित्र रहेका नगर स्तरीय वा संघ तथा प्रदेश स्तरीय पूर्वाधारहरूको नियमित तथा आवश्यकता अनुसारको मर्मत गरी सेवा सुचारु गर्न पूर्वाधार मर्मत कोषको स्थापना गर्न सकिनेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम स्थापना भएको कोषमा पूर्वाधार संरचना सडक, खानेपानी ईत्यादिबाट प्राप्त रोयल्टी रकमको पाँच प्रतिशत रकम दाखिला गरिनेछ।

परिच्छेद -६

पूर्वाधार अनुगमन तथा मूल्यांकन सम्बन्धी व्यवस्था

२१. पूर्वाधार अनुगमन समितिको गठन: नगरपालिका क्षेत्र भित्र नेपाल सरकार र प्रदेश सरकारको कार्यक्रम अन्तर्गत निर्माण हुने ठूला आयोजना तथा नगरपालिकाको आफ्नै बजेटबाट निर्माण हुने तीस लाख भन्दा माथि लागत हुने पूर्वाधार निर्माण एवं मर्मतसम्भार कार्यहरूको गुणस्तर र समयवद्ध प्रगति अनुगमन गर्नका लागि सम्बन्धित क्षेत्रका लाभान्वित परिवारका सदस्यहरू सम्मिलित एक पूर्वाधार अनुगमन समिति गठन गरिनेछ।

(२) पूर्वाधार अनुगमन समितिको गठन देहाय बमोजिम हुनेछ:

- (क) नगर उपप्रमुख -अध्यक्ष
- (ख) पूर्वाधारको मुख्य काम हुने वडाको वडाध्यक्ष -सदस्य
- (ग) स्थानीय विज्ञहरू मध्ये कार्यपालिकाले तोकोको एक महिला सहित दुई जना -सदस्य
- (घ) नगरपालिकाको भौतिक पूर्वाधार शाखा प्रमुख -सदस्य सचिव

२२. समितिको बैठक र निर्णय: (१) समितिको बैठक आवश्यकतानुसार बस्नेछ।

(२) समितिको बैठक समितिको अध्यक्षले तोकेको मिति, समय र स्थानमा बस्नेछ।

२३. अनुगमन पश्चात निर्देशन दिन सक्ने: (१) पूर्वाधार अनुगमन समितिले निर्माण वा मर्मत कार्य गर्ने निकायबाट सो कार्यको प्रस्तावित गुणस्तर र समयवद्ध प्रगति तालिका प्राप्त गरी सो वमोजिम अनुगमन गरेर निर्माण व्यवसायीलाई आवश्यक निर्देशन दिन सक्नेछ।

(२) संघ र प्रदेश स्तरीय पूर्वाधार आयोजनाहरूको निर्माण र सञ्चालनको अवस्थाबारे सुझाव र सिफारिश गर्ने दायित्व समितिको हुनेछ।

२४. सहमति दिनुपर्ने: नगरपालिका आफैँले सञ्चालन गर्ने तीस लाख माथि लागत भएका पूर्वाधारहरूको निर्माण सम्पन्नता पश्चात निर्माण ब्यवसायीलाई अन्तिम किस्ता भूक्तानी गर्न अनुगमन समितिको सहमति दिनु पर्नेछ।
२५. कारबाहीको सिफारिस गर्न सक्ने: नगरपालिका क्षेत्रभित्र निर्माण कार्य भइरहेको प्रदेश सरकार वा नेपाल सरकार अन्तर्गतको पूर्वाधार आयोजना अनुगमन गर्दा गुणस्तरमा कमजोरी भएको खण्डमा वा निर्माण ब्यवसायीकै लापरबाहीका कारण निर्धारित समयभित्रको प्रगति नदेखिएमा अनुगमन समितिले सम्बन्धित निर्माण ब्यवसायीलाई कारबाहीका लागि प्रदेश वा नेपाल सरकार समक्ष सिफारिस गर्न सक्ने र आफ्नो नगरपालिका भित्र उक्त ब्यवसायीलाई आगामी दिनमा काम नदिने ब्यवस्थाका लागि सिफारिस गर्न सक्नेछ।
२६. कालो सूचीमा राख्ने: (१) देहायको अवस्थामा नगरपालिका कार्यालयले सवै प्रकारका निर्माण ब्यवसायीलाई भविष्यमा निर्माण कार्य नदिने गरी कालो सूचीमा राख्न सक्नेछ:
- (क) कुनै फौजदारी कसूरमा अदालतबाट दोषी ठहर भएमा,

- (ख) पूर्वाधार निर्माणको लागि छनौट भई संझौता गरेर तीन महिना सम्म काम शुरु नगरेमा,
- (ग) सम्झौता अनुरूपको दायित्व पालना नगरेको वा सम्झौता बमोजिमको गुणस्तर नभएको कुरा पछि प्रमाणित भएमा,
- (घ) योग्यताको कागजात पेश गर्दा ढाँटी वा झुक्याई खरिद सम्झौता गरेको प्रमाणित हुन आएमा,
- (ङ) डर त्रास वा धम्की दिई खरिद प्रक्रियालाई प्रभावित पर्ने कार्य गरेमा र
- (च) अन्य यस्तै कुनै कसूर गरेमा।

(२) उपरोक्त बमोजिम कालो सूचीमा राख्दा कसूरको गाम्भीर्यताको आधारमा कालो सूचीको अवधी तोक्न सकिनेछ।

२७. प्राविधिक मूल्यांकन गर्नु पर्ने: (१) नगरपालिका भित्र निर्माण भएका भौतिक पूर्वाधारहरूको प्राविधिक मूल्यांकन गरी पूर्वाधारको गुणस्तर सुनिश्चित गरिनेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम प्राविधिक जाँचको लागि आवश्यक प्रयोगशालाको व्यवस्थापन गर्न सकिनेछ।

परिच्छेद -७

सार्वजनिक नीजि साझेदारीमा पूर्वाचार संरचनाको निर्माण तथा सञ्चालन

२८. नीजि साझेदारीमा पूर्वाधारको विकास गर्न सक्ने: (१) यस ऐन बमोजिम कुनै व्यक्ति, स्थानीय निर्माण व्यवसायी, संस्था वा कम्पनीसँग नगरपालिकाले खानेपानी, विद्युत, सडक, सरसफाइसँग सम्बन्धित संरचना वा पूर्वाधारहरूको निर्माण, सञ्चालन तथा व्यवस्थापनमा नीजि लगानीकर्तासँग साझेदारी गर्न सक्नेछ।

(२) उपदफा (१) को प्रयोजनका लागि नगरपालिकाले पूर्वाधारको अवस्था, आवश्यकता र उपयोगिताको आधारमा देहाय बमोजिमका विभिन्न मोडेलहरू अवलम्बन गरी नीजि साझेदारसँग लगानी प्राप्त गर्न र प्रतिफल बाँडफाँड गर्नेगरी निश्चित अवधिका लागि सम्झौता गर्न सक्नेछ:-

(क) सञ्चालन तथा व्यवस्थापन:
अधिकतम पाँच वर्ष,

- (ख) निर्माण, सञ्चालन तथा हस्तान्तरण: सात देखि पन्ध्र वर्ष,
- (ग) निर्माण, स्वामित्वकरण, सञ्चालन तथा हस्तान्तरण: पन्ध्र देखि बीस वर्ष, र
- (घ) लिज वा कन्सेसन: सम्झौतामा तोकिए बमोजिम वा अधिकतम् बाइस वर्ष।

२९. प्रस्ताव आव्हान गर्न सक्ने: (१) नगरपालिकाले दफा २८ बमोजिम पूर्वाधार संरचनाहरूको निर्माण वा मौजुदा संरचनाहरूको सञ्चालन तथा व्यवस्थापनका लागि मनसायपत्र वा प्रस्ताव आव्हान गर्न सक्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम प्रस्ताव पेश गर्न चाहने व्यक्ति, संस्था वा नीजि ब्यवसायीले साझेदारीको स्वरूपको आधारमा देहायका विवरणहरू खोली प्रस्ताव पेश गर्नु पर्दछ:-

- (क) निर्माण गर्नु पर्ने वा सञ्चालन गर्नु पर्ने पूर्वाधारको विवरण,
- (ख) अनुमानित लागत,
- (ग) बित्तिय श्रोत,

- (घ) वातावरणीय प्रतिवेदन
(आवश्यक भएको अवस्थामा),
- (ङ) कार्यान्वयनका विवरण,
- (च) परियोजना कार्यान्वयन गर्दा
सम्भावित जोखिम र जोखिम
न्यून गर्ने प्रस्तावित उपायहरू,
- (छ) परियोजनाको नक्सा तथा ड्रइङ,
डिजाईन, र
- (ज) प्रस्तावित शुल्क र करार
अवधी।

३०. प्रस्ताव छनोट र सम्झौता: (१) प्राप्त भएका प्रस्ताव
उपर नगरपालिकाले विज्ञ टोलीद्वारा तपसिलका
आधारहरूमा मूल्यांकनका गराई प्रस्ताव छनोट गर्न
सक्नेछ:

- (क) पूर्वाधारबाट उपलब्ध हुने
सुविधाको स्तर र गुणस्तर,
- (ख) प्रस्तावित नीजि लगानी,
- (ग) सेवा शुल्क र रोयल्टी रकम,
- (घ) लिज अवधी, र
- (ङ) प्रविधिको नौलोपन, स्थानीय
रोजगारीको अवसर बृद्धि।

(२) उपदफा (१) मा उल्लेखित आधारहरूबाट उपयुक्त देखिएको प्रस्तावकसंग नगरपालिकाले अवधि किटान गरी साझेदारी सम्झौता गर्न सक्नेछ।

३१. संचालन तथा व्यवस्थापन: सम्झौता अवधिभरी पूर्वाधार संरचनाको संचालन तथा व्यवस्थापनको दायित्व सम्बन्धित साझेदारको हुनेछ। सम्झौतामा हेरफेर गर्नुपरेमा नीजि साझेदार वा नगरपालिकाको तर्फबाट एकअर्को लाई प्रस्ताव गर्नुपर्ने र आपसी समझदारीबाट बुँदाहरूमा हेरफेर हुन सक्नेछ।

परिच्छेद -८

वातावरण, भूसंरक्षण तथा वैकल्पिक उर्जा

३२. वातावरणीय प्रभाव मूल्यांकन सम्बन्धी व्यवस्था: (१) नगरपालिकाले साठी लाख देखि दश करोड सम्म लागत भएका पूर्वाधार आयोजनाहरूको वातावरणीय परीक्षण र दश करोड भन्दा माथिको लागत भएका पूर्वाधारहरूमा वातावरण प्रभाव मूल्यांकन गराउनु पर्नेछ।

(२) आयोजनाको वातावरणीय परीक्षण र स्वीकृति नगरपालिका स्वयंले गर्न सक्नेछ।

(३) वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन स्वीकृतिको लागि सोको प्रतिलिपि नगरपालिकाको सार्वजनिक

सूचना पाटीमा टाँस गरी सात दिनको म्याद सहित सूझाब माग गर्नु पर्नेछ।

३३. बैकल्पिक ऊर्जालाई प्रोत्साहन: (१) पूर्वाधार सेवा सुविधाको निर्माण तथा विस्तारमा बैकल्पिक ऊर्जालाई प्रोत्साहन गर्नुपर्नेछ।

(२) कुनै घरमा सोलार, वायोग्याँस, सुधारिएको चुल्हो लगायतका बैकल्पीक उर्जा जडान गर्नुअघि वडा कार्यालय मार्फत नगरपालिकामा जानकारी गराउनु पर्नेछ। यसरी जानकारी नगराएमा सरकारबाट पाउने अनुदान वा सहयोग दिइनेछैन।

(३) घरेलु शौचालयलाई बायोग्याँस उत्पादनमा प्रयोग गर्ने वा सेप्टिक टैंक बनाउने घरधुरीलाई नगरपालिकाले सम्पत्ति कर वा मालपोतमा दश प्रतिशत सम्म छुट दिन सक्नेछ।

३४. भूक्षय नियन्त्रण सम्बन्धी कार्य गर्न सक्ने: (१) नगरपालिका भित्रको भूक्षयग्रस्त सार्वजनिक जग्गा, पाखो, खोला किनार वा सडक किनारामा वाँस तथा फलफूलजन्य वनस्पतीको रोपण गर्न स्थानीय समूदायलाई अनुमति दिन सक्नेछ।

(२) यस्तो कार्यका लागि सम्बन्धित क्षेत्रका ब्यक्ति वा समूहले स्थान तोकी वृक्षारोपणका लागि नगरपालिका समक्ष निवेदन दिन सक्नेछ।

(३) वृक्षारोपणका लागि प्रस्तावित क्षेत्र ब्यक्तिले चर्चेको जमीन वा अन्य सार्वजनिक आवागमनमा बाधा पुर्याउने खालको हुनु हुँदैन।

(४) प्रस्तावित स्थल उपयुक्त देखेमा नगरपालिकाले अधिकतम् सात वर्षका लागि वृक्षारोपण गर्न र सो को उत्पादन उपयोग गर्न अनुमति प्रदान गर्नेछ।

(५) उपरोक्त बमोजिम अनुमति दिंदा सडक छेउको हकमा सम्बन्धीत संधियारलाई प्राथमिकता दिनु पर्नेछ।

३५. फोहरमैला तथा फोहरपानी व्यवस्थापनः (१) नगरपालिका भित्र उत्सर्जन हुने ठोस तथा तरल फोहरहरुलाई यथोचित व्यवस्थापनको लागि व्यवस्थित कार्य योजना तर्जुमा बनाउनु पर्नेछ।

(२) नगरपालिका भित्र फोहरमैला व्यवस्थापनको लागि ल्याण्डफिल्ड साईट निर्माण गर्न अन्य नगरपालिकासँग समन्वय गर्न सक्नेछ।

परिच्छेद -९

विविध

३६. साझेदारी वा संयुक्त व्यवस्थापनमा कार्य गर्न सक्नेः नगरपालिकाले आफ्नो कार्यसञ्चालन गर्दा लागत न्यूनिकरण, स्रोत साधनको अधिकतम् उपयोग वा

प्रभावकारी सेवा प्रवाहका लागि अन्य स्थानीय तहसँग साझेदारी सम्झौता वा संयुक्त व्यवस्थापन गर्न सक्नेछन्।

३७. प्रचलित कानून बमोजिम हुने: यस ऐनमा लेखिएको विषयमा यसै ऐन बमोजिम र अन्य विषयमा प्रचलित कानून बमोजिम हुनेछ।
३८. नियम बनाउन सक्ने: यस ऐनको उद्देश्य कार्यान्वयन गर्न कार्यपालिकाले आवश्यक नियम, निर्देशिका, मापदण्ड र कार्यविधि बनाउन सक्नेछ।

अनुसूची १

(दफा २ को खण्ड (छ) सँग सम्बन्धित)

नगरपालिका भित्र निर्माण तथा व्यवस्थापन गर्नु पर्ने
पूर्वाधारहरू

- (क) स्थानीय सडक, ग्रामीण सडक, कृषि सडक, सिंचाई सम्बन्धी नीति, कानून, मापदण्ड, योजना, कार्यान्वयन र नियमन,
- (ख) स्थानीय सडक, ग्रामीण सडक, कृषि सडक, झोलुङ्गे पुल, पुल पुलेसा, सिंचाई र तटबन्द सम्बन्धी स्थानीय तहको गुरुयोजना तर्जुमा, निर्माण÷स्तरोन्नतीको आयोजना पहिचान, अध्ययन, कार्यान्वयन, मर्मत सम्भार र नियमन,
- (ग) स्थानीय स्तरमा सार्वजनिक यातायात प्रणालीको नीति, मापदण्ड, योजना, कार्यान्वयन र नियमन,
- (घ) स्थानीय स्तरमा यातायात सुरक्षा व्यवस्थापन र नियमन,
- (ङ) स्थानीय खानेपानी सम्बन्धी नीति, कानून, मापदण्ड, योजना, कार्यान्वयन र नियमन
- (च) खानेपानी महशुल निर्धारण र खानेपानी सेवा व्यवस्थापन सम्बन्धी,

- (छ) साना जलविद्युत आयोजना सम्बन्धी स्थानीय स्तरको नीति, कानुन, मापदण्ड, योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन र नियमन,
- (ज) स्थानीय खानेपानी, साना जलविद्युत आयोजना, वैकल्पिक उर्जा सम्बन्धी नीति, कानुन, मापदण्ड र योजना, कार्यान्वयन र नियमन,
- (झ) स्थानीय विद्युत वितरण प्रणाली र सेवाको व्यवस्थापन, संचालन र नियमन,
- (ञ) स्थानीय साना सतह तथा भूमिगत सिंचाई प्रणालीको संचालन र मर्मत सम्भार, सेवा शुल्क निर्धारण र संकलन व्यवस्थापन,
- (ट) स्थानीय तटबन्द नदी पहिरो नियन्त्रण तथा नदी व्यवस्थापन र नियमन,
- (ठ) स्थानीय स्तरमा वैकल्पिक उर्जा सम्बन्धी नीति, कानुन, मापदण्ड, योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन र नियमन , र
- (ड) स्थानीय स्तरमा वैकल्पिक उर्जा सम्बन्धी प्रविधि विकास र हस्तान्तरण, क्षमता अभिवृद्धि तथा प्रवर्द्धन।

आज्ञाले

प्रेमकाजी महर्जन

प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत